

Несумњиво је да је светска јавност из дана у дан све свеснија чињенице да Народна република Кина (НРК) прераста из регионалне економске, војне и политичке силе у глобалну силу. То прерастање носи у себи могућност да, већ у првој половини 21. века, достигне па чак и превазиђе Сједињене Америчке Државе (САД) у погледу глобалне економске, политичке, и војне надмоћи, и од њих преузме улогу прве светске силе . Милијарду и 380 милиона становника, реалан бруто друштвени производ (БДП) од 3.250 милијарди америчких долара (УСД) са деценијским годишњим растом од преко 10%, највеће девизне резерве на свету (1.756 милијарди УСД не рачунајући Хонг Конг, то јест око 23% свих девизних резерви на свету), највећи трговински суфицит, чланство у “нуклеарном клубу” и стално место у Савету безбедности Уједињених нација, као и активне војне снаге од 2.250.000 војника и милиција од преко 10 милиона људи су подаци који несумњиво воде ка том закључку.

Раст економско-политичке моћи

Тренутно, дужничка и хипотекарна криза потреса западњачку цивилизацију и њене највеће финансијске институције трпе рекордне финансијске губитке, мада их неке од њих никада раније нису имале. Довољно је навести пример краха компаније “Bear Stearns”, недавно по капиталу седме инвестиционе компаније на свету, те њеног откупа по багателној цени од 10 долара по акцији од стране компаније “JP Morgan Chase”, уз подршку Америчке федералне резерве , како би се уочила рањивост досадашњих финансијских гиганата. Вести да је кинески капитал заинтересован и да постепено (кад год им је то дозвољено) улази у одабране америчке мегакорпорације , да директно и индиректно – преко свог деоничарског утицаја у другим фирмама – покушава да откупи деонице највећих међународних рудних компанија “Рио Тинто” и БХП, те да су од десет по тржишној вредности највећих компанија на свету – три кинеске , не би требало да изненади пратиоце међународних збивања.

Уочљив је раст кинеског утицаја у свету уопште, као и развој политичких и економских односа са земљама са којима кинески односи раније нису били најразвијенији. Кинеска улагања у економије других земаља, посебно афричких, константно расту. Најчешће су то улагања у нафтну индустрију и енергетику. Није занемарљива ни куповина кинеског оружја од стране Нигерије, Судана или Зимбабвеа.

Активнија кинеска дипломатија, која у позадини највероватније има за циљ повећање расположивих природних енергетских и материјалних потенцијала и извора, може се тумачити кроз пружање финансијске и развојне помоћи коју НРК пружа већем броју земаља, и то наизглед без условљавања. Иако САД и Европска унија имају веома активне програме пружања помоћи неразвијеним земљама, ефекат и резултати те помоћи су прецењени, а посебно је карактеристична њена условљеност поштовањем предодређених демократских политичких принципа и захтева за радикално отварање и радикалну либерализацију тржишта помогнутих земаља. Уз то условљавање, битно је подвући да постоје разни механизми повраћаја средстава. Незанемарљив део пружене помоћи или одобрених кредита, понекад и преко 70 одсто средстава, враћа се донаторима и финансијерима у виду пружања разних “консултантских услуга” и кроз куповину опреме за реализацију тих програма. Купљена опрема се током експлоатације

одржава локалним финансијским средствима, или новим кредитима.

С друге стране, НРК се, бар наизглед, не меша у унутрашњу политику земаља примаоца и не поставља горе напоменуте политичко-економске услове за пружање помоћи, која за конкретне и практичне циљеве има углавном развој инфраструктуре. Таква врста помоћи пружа резултате који су очевидни, како за крајње кориснике, тако и за локално становништво, што доводи до раста кредибилитета земље која пружа помоћ и отвара амбиције и могућност за продубљивање започете сарадње. Једини захтеви које Кина јасно поставља јесу поштовање њеног суверенитета над тајванским острвом и да јој транзит природних ресурса не буде угрожен. У овом контексту треба споменути да је под притиском све веће конкуренције кинеских, руских, бразилских и индијских фондова, и суочен са уздржаношћу неразвијенијих земаља да прихвате постављене услове за пружање помоћи, Међународни монетарни фонд уочи своје реорганизације продао 10% својих резерви злата од 92,5 милијарди УСД, и планира смањење потрошње за 13,5% у наредне три године.

Војни аспекти кинеске дипломатије

Учесталим здруженим војним вежбама са Русијом и централноазијским земљама, с пријатељски настројеним Пакистаном, па чак и са Индијом са којом односи традиционално и нису били баш пријатељски, и слањем 1.800 војника у 13 мировних мисија Уједињених нација, Кина жели да себе представи као једну велику силу, отворену за међународну сарадњу и решавање неспоразума мирним путем. У последњих десетак година, Кина је мирним путем решила 11 територијалних спорова са својих шест суседа.

Међутим, Јапан, Кина, као и непризнати Тајван, још претендују на групу малих острва звану Сенкаку на јапанском, или Диаоју на кинеском подручју. Околина ових острва, која се налазе 500 километара од острва Окинава и 140 километара од Таипеа, богата је природним гасом и нафтом.

Током своје прве посете премијера НРК Вена Ђијабаоа Јапану у априлу 2007. договорено је проширење економских односа две земље и разматрано питање војне сарадње и мировних механизма за територијалне спорове између двеју земаља у Кинеском источном мору. Два месеца касније кинески министар одбране Чао Гангчуан је посетио Јапан, прва таква посета још од 1997. године. У новембру 2007. уследила је и прва посета једног брода морнарице НРК – разарача Шенжен – једној јапанској луци.

У оквиру развоја својих војних потенцијала Кина је демонстрирала између осталог и способност уништавања вештачких сателита. 11. јануара 2007. Кина је извела ненајављен и успешан експеримент уништавања дотрајалог метеоролошког сателита Фенг-Јун (FY-1C) у орбити на 865 км од земље, помоћу балистичке ракете средњег домета чији је разорни потенцијал непознат. Ово је проузроковало негодовање америчких (и извесних европских) војних и политичких кругова због тога што је овај експеримент, наводно могао да угрози њихове активне сателите. Међутим, ова реакција није спречила САД да изведу сличан експеримент непуних четрнаест месеци касније над Локид Мартиновим експерименталним шпијунским сателитом Л-21 (УС193) који је био ван

контроле, нешто више од годину дана после стављања у орбиту.

Та врста протеста, као и низ сличних или слично обојених догађаја почевши од бомбардовања кинеске амбасаде у Београду, антикинеског расположења у западним медијима због наводног непоштовању људских права у Кини, инцидента око приземљења америчке шпијунске летелице у близини острва Хаинан (при чему је један кинески пилот изгубио живот), али низ догађаја са супротном политичком конотацијом (недавни пад непалске монархије и победа маоистичких побуњеника, забрана манифестација и хапшење демонстраната у бројним азијским земљама током овогодишње „тибетанске побуне“), сведоче о готово свакодневним и перманентним конфронтацијама између Кине и Запада. Овакви, постојећи и потенцијални политички сукоби и тензије објективно скривају у себи и могућност прерастања у конфронтације војне природе. О вероватноћи ове претпоставке свакако је тешко судити, али низ околности, као на пример обавеза коју су САД преузеле на себе да војно подрже тајванске власти, у случају кинеског војног напада, нажалост, не говоре у прилог политичким решењима постојећих проблема. О економској позадини ове проблематике сведочи и чињеница да западна средства јавног информисања, укључујући и она која подржавају “борце за поштовање људских права у Кини”, нагло постану „позитивна“ и ублаже или забораве своје критике на рачун Кине, кадгод његове власти са њом потписују велике финансијске уговоре, као, рецимо оне о испоруци стотина путничких авиона или о изградњи низа нуклеарних реактора.

Раст војне моћи

О томе колико озбиљно САД узимају у обзир могућност војне конфронтације са Кином, и да је сматрају као врхунску војну претњу, говори и чињеница да Амерички закон обавезује Министарство одбране САД да сваке године подноси извештај Конгресу о тренутној и будућој војној стратегији НРК, узимајући притом у обзир војно технолошки развој кинеске армије, као и њене доктрине и оперативне концепте. Неколико цитата кинеских извора који се наводе у извештају “Војна моћ НРК” за 2008. годину (Annual Report to Congress - Military Power of the People’s Republic of China 2008) пружиће, истина само делимичну, слику о томе како САД виде данашње кинеске војне и геополитичке концепте стратегије и моћи.

Кинеска стратегија се, између осталог, заснива на следећим поставкама:

„ ...Одлучно и ефективно извршавати свети задатак одбране националног суверенитета, јединства, територијалног интегритета и безбедности... “

- Председник Ху Џинтао

”Мирно посматрати; обезбедити сопствени положај; сталожено се носити са међународним проблемима; скривати сопствене способности и куповати време; не истицати се; и никада не претендовати на руководећу улогу.“

- Денг Гзиаопинг

Уз те цитате, ми можемо придодати и следећа два:

”Кина неће нестати ако у будућем рату буде жртвовала људе, али Америка, сасвим сигурно, хоће.“

- Кијао Лианг и Ванг Ксиангсуи (у књизи ”Ратовање без ограничења)

!Моћ потиче из цеви оружја“

- Мао Цедунг

Циљеви модернизације војних снага и трендови

„Кина наставља са реализацијом своје стратегије развоја и модернизације своје одбране у три фазе (...) Први корак је успостављање солидне основе до 2010, други, остварење највећег напретка око 2020, и трећи, коначно постизање стратешког циља формирања информатизованих снага и способности за добијање информатизованих ратова до средине 21. века.“

Кинеска национална одбрана у 2006.□

Ако се посматрају трендови модернизације кинеских оружаних снага, уочљиво је дугорочно стварање модерних интегрисаних војних снага, по узору на амерички концепт концентричног ратовања - систем система. Копнене, ваздушне, морске и свемирске снаге чиниле би врхунске информатизоване технологије и техника, као и беспрекорно обучено најобразованије људство, оспособљено да њима управља. Циљ је способност пројекције моћи, паралисање непријатељских снага и њихово уништавање заједничким дејствима, у општим условима електронског ометања, електронског надзора и уз коришћење изузетно прецизног оружја.

У контексту приоритета који представља уједињење Тајвана с континенталним делом земље, по потреби и војним путем, велики број најсавременијих кинеских оружаних капацитета фокусиран је ка Тајвану. Крајем 2007. године Кина је наспрам тајванског острва имала распоређено нешто више од хиљаду балистичких ракета кратког домета. Тај арсенал се сваке године увећава за стотинак нових ракета, све савршеније технологије, веће прецизности, домета и носивости. Како би забранила приступ евентуалним непријатељским појачањима, Кина такође развија и крстареће ракете, базиране на технологији балистичких ракета средњег домета ДФ-21, и које би имале за главни циљ уништавање непријатељских носача авиона на растојању од преко 1.500 километара.

Кина – свемирска сила

Уз већ поменути способност уништавања земаљских вештачких сателита, Кина је такође доказала способност извођења комплекснијих свемирских маневра. У оквиру свог тростепеног плана извиђања Месеца, 24 октобра 2007. године, успешно је лансирала сателит у лунарну орбиту. Друга фаза плана је упућивање беспилотног возила на површину Месеца 2012. године, док се трећа и коначна фаза плана се састоји у упућивању људске мисије на Месец до 2020. године.

Изградња свемирског комплекса на острву Хаинан, планови да се лансира 17 сателита у свемир током 2008. године, као и трећа по реду национална мисија слања људи у свемир – Шензхоу VII у октобру 2008, те замена свих страних сателита домаћим до 2010, указују да је кинески свемирски програм један од важнијих симбола кинеског националног поноса.

Кинеска морнарица

После суочавања с тешкоћама у развоју модернијих подморница – о чему сведочи куповина 12 руских подморница типа КИЛО (од којих су две трећине наоружане не само торпедима већ и суперсоничним крстарећим ракетама) - савладаних крајем деведесетих година, уз, како амерички извори претпостављају, помоћ руских инжењерских центара, НРК је започела серијску производњу савременијих подморница са софистицираним дигиталним сонарским системима (истовремено праћење до 12 циљева), крстарећим ракетама домета преко 200 километара, и још неименованом новом генерацијом домаћих торпеда чије карактеристике западни аналитичари још увек нагађају.

Од 2004. до данас, према западним изворима, НРК је произвела 12 подморница типа 039G1 SONG, две типа 039A, две типа 041 YUAN, једну типа 093 SHANG, и посебно вредно пажње, две типа 094 JIN са по 12 интерконтиненталних балистичких ракета домета 7.200 километара. Оне ће, када се посаде буду увежбале са новом технологијом која им је од недавно на располагању, представљаће више од обичног изазова потенцијалним супарничким морнарицама.

У сваком америчком чланку о кинеским подморницама који можете пронаћи на интернету, аналитичари ће неизбежно споменути техничку инфериорност кинеских подморница у поређењу с америчким или руским моделима. Међутим, интересантан је податак да је 26. октобра 2006. године, једна кинеска подморница типа SONG неоткривено испловила на површину, на девет километара од америчког носача авиона ЦВ-63 Кити хоук, у домету њених торпеда.

Кинеска морнарица је до сада ретко могла бити виђена на отвореном мору, пошто Кина традиционално оријентише своју стратегију по принципу обалске одбране, и скоро ексклузивно у ту сврху користи своје подморничке и површинске флоте. Постепеном модернизацијом и увођењем савремених разарача типа "Лухаи" и "Лужу", као и фрегата типа 054А и 059, са савременим противавионским ракетама, предвидљива је експанзија присутности кинеске морнарице и у дубоким водама.

Што се тиче програма носача авиона, у случају да се кинеско војно руководство одлучи да започне њихову изградњу, мала је вероватноћа да ће они бити завршени и у оперативној употреби пре 2016. године. Уз огромне финансијске, технолошке и временске захтеве које поставља изградња носача авиона, као и њихово коришћење, Кина још увек не располаже са квалитетно и квантитативно адекватном поморском противавионском флотилом разарача, која би ефикасно могла да их заштити од непријатељских ваздушних напада, на отвореном мору, далеко од копна. Бивши

совјетски недовршени носач авиона "Варјаг", откупљен од Украјине 1998. године, без мотора и електронике, како би наводно био претворен у пловећи казино у Макау, од 2002. године се налази у бродоградилшту Далијан у северној Кини и виђен је 2005. године обојен у сиву боју Кинеске морнарице. Ако коначно "Варјаг" заиста постане пловећи казино после шест година оправки и реконструкције, а не први носач авиона Кине, како се спекулише, несумњиво је да га је кинеска морнарица детаљно простудирала и добила незанемарљиво знање, које би могла да користи при изради сличних бродова домаће производње. Кинески први носачи авиона ће највероватније бити израђени у најновијем и највећем војном бродоградилшту "Чангзинг". Изградња комплекса "Чангзинг", дуж осам километара острва источно од Шангаја, започета је 2005. године, и коштала 3,6 милијарди долара. До 2015. године очекује се да ће комплекс бити највећи на свету, с годишњим капацитетом производње од осам милиона тона, тј. половину тренутног капацитета целе Кине.

Модернизација борбене технике

Ове деценије НРК је увела у употребу моделе наоружања који квалитативно вишеструко превазилазе кинеску ранију опрему и достижу, ако је у неким случајевима и не превазилазе. Последњи кинески тенк, Тип-99, произведен у више од 500 примерака од 2001. године, у тестовима је показао способност да издржи без озбиљнијих оштећења седам директних погодака 125 милиметарског топа тенка Т-72С, на растојању од 1.800 метара. Бацач ракета 400мм WS-2 има неизједначен домет од 200 км. Поред задњег типа ловца Ј-10, карактеристика сличних европском борбеном авиону "Тајфун"у, кинеске авиокомпаније "Ченгду" и "Шенјанг" развијају три конкурентна дизајна пете генерације ловаца Ј-XX, паралелно са истраживањима и домаћом производњом векторисаних мотора, новом генерацијом ракета и дигиталних визуалних индикатора.

Војска НРК последњих година експериментиса са мањим аутономним јединицама хетерогеног састава и изузетно комуникацијски повезаним, за разлику од претходног доба, када су јединице по совјетском моделу биле масовно опремљене јединственим типом наоружања. То експериментисање је, међутим, показало ограничене резултате због тешкоћа кинеских официра да ефикасно истовремено командују различитим типовима оруђа у њиховим јединицама, пошто су школски специјализовани за један тип средстава.

Будућност:

Ако се као дефиниција суперсиле усвоји да је то држава са водећом улогом у међународном економском, војном, политичком па и културном систему која је способна да утиче на догађаје и демонстрира и по потреби примени своју моћ на читавој планети, Кина то за сада сигурно није, барем не на војном плану. Узевши у обзир да је период хладног рата између Совјетског Савеза и САД превазиђен и да улазимо у период мултиполарности и глобалног тржишта, на коме су државе све више међузависне, и могу да опстану само кроз међусобну економску сарадњу, кроз уважавање и поштовање националних интереса и култура, можемо да се запитамо да ли Кина уопште има амбиције да достигне статус суперсиле и да доминира светом, зашта несумњиво има

потенцијал. Или је, можда, Кина пронашла своје место у динамичној еволуцији система међународних односа, и иде својим сопственим путем? У том случају реална је претпоставка да она једноставно жели да задржи и ојача своју стабилност, да настави свој развој, и да одврати друге силе са непријатељским намерама. Искуства која је Кина у том погледу стицала током читавог XIX и у првој половини 20. века свакако су веома поучна. У сваком случају, раст кинеске моћи, али и њене зависности од енергетске потрошње, чини све теже предвидети последице геотактичких, односно економских и војних потеза било кога од партнера у великој међународној игри. Притом не треба заборавити ни Сун-Цеов савет који је свакако присутан у свести свих Кинеза: „Кад си слаб, глуми да си јак, кад си спреман глуми неспремног, кад си јак глуми да си слаб . . .“

(Geopolitika, 13.08.2008)